Hrvatska bilježi snažan rast nezaposlenosti. Stopa registrirane nezaposlenosti iznosi fantastičnih 20,4% koju smo zadnji put imali u travnju 2003. godine. Što se tiče nezapolenosti vratili smo se devet godina nazad. Koparacija sa početkom devedesetih godina još je tragičnija. Tako nezaposlenost ostaje jedan od temeljnih pokazatelja tragične ekonomske politike od uspostave hrvatske nezavisnosti. Pitanje svih pitanja je kako smanjiti stopu nezaposlenosti?

Marxova rezervna armija rada interpretirana je kao pritisak na rast cijena nadnica, dakle u funkciji povećanja stope eksplatacije, rasta viška vrijednosti, što, prema tome, rezultira rastom profitne stope. U devetnaestom stoljeću mnogi su se liberalistički ekonomisti zalagali da minimalne nadnice, koje, istina Bog, nismu smjele biti manje od egzistencijalne razine. Marx je to razumio. U tom je smislu poznat tzv. Ricardov željezni zakon nadnica. Danas je neolibralizm napustio tzv. željezni zakon nadnica (iznos koji omogućuje reprodukciju radne snage) tako što globalizirani kapital smanjuje razinu nadnica u razvijenim zemljama seleći proizvodnju u manje razvijene zemlje u kojima su nadnice više puta manje od onih u razvijenim zemljama. Posljedice su dramatične. Do jučer zaštičeni građani u razvijenim zemljama, welfare state, preko noći postaju socijalno ugroženi. Dnevni protesti u razvijenim zemljama pojavni su oblik tih i takvih kretanja. Sindikati, nekad snažni čimbenik, postaju nepotrebni u globaliziranim odnosima. Naprosto kapital odnos je svojom pokretljivošću usidrene nacionalne sindikalne institucije učinio nemoćnima u njihovoj akciji - zaštite radničkih prava. Osim toga, valja imati u vidu da tehnološki napredak čini rad dodatno nepotrebnim i da se, temeljem toga, smanjuje broj standardnih radnika što rezultira sve većom njegovom raznolikošću. Nekada standardna radna mjesta, u industrijama, nestaju ili se svode na zanemariv broj.

Industrije, seleći se iz razvijenih u manje razvijene zemlje, mjenjaju razinu socijalne osjetljivosti osjetljivosti u razvijenim zemljama. Najočitiji su primjer SAD koje gube industriju, s jedne strane, i, s druge strane, Kina koja povećava broj industrijskih radnih mjesta. Izuzetak je Njemačka koja ustrajno pokušava zadržati proizvodna radna mjesta. Međutim, kriza u eurozoni i nemogućnost značajnijih plasmana proizvodnje njemačkog gospodarstva u eurozonu prisilit će njemačke poduzetnike da svoju današnju konkurentost održe seleći svoju industriju u jugoističnu aziju.

Razvoj tehnologije objektivno supstituira rad kapitalom. Naprosto u uvjetima kad tehnologija determinira odnos rada i kapitala (tehnologija je, rekli bi marksisti, u funkciji kapital odnosa) ona nužnos stvara nezaposlenost – povećava rezervnu armiju rada. Prema tome, nužna posljedica razvoja je smanjenje broja radnih mjesta, pa globalizacija samo preraspodjeljuje zaposlenost ili

ako vam je draže nezaposlenost na globalnoj razini.

To je pojednostavljeni okvir u kojem funkcionira hrvatsko gospodarstvo. Međutim, mi imamo i svoje „katalizatore“ koji su dodatno dramatizirali stanje.

Nerazumna privatizacija, bezkriterijalno otvaranje nacionalnih granica, konzumerizam koji je kreirao radna mjesta u inozemstvu, a zatvara u domaćem gospodarstavu, te orijentacija razvoja na mala poduzeća učinili su hrvatsko gospodarstvo krajnje nesposobnim da dinamizira vlastiti razvoj i smanji nezaposlenost.

Obrazložit ću to na primjeru. U našoj javnosti stalno se apostrofira značaj ulaganja u obrazovanje; što nije točno promatra li se izdvajanja za obrazovni i znanstvenoistračivački rad. Međutim, kad bi to i bila istina pitanje je koje bi tvrtke mogle koristiti dobrobiti koje nam donosi znanost i obrazovanje. Samo velike tvrtke mogu izdvajati sredstva za znanstvenoistračivački rad i koristiti spoznaje koje im donosi znanost. Male tvrtke uglavnom svoje proizvodne programe temelje na spoznatim tehnologijama (oponašaju) i putem troškovne konkurentnosti opstaju. (Nekada je postojala dilema da li je važnije kako ili što proizvoditi? Danas je jedino važno što proizvoditi. Drugim riječima samo novi proizvodi, proizvodni procesi, itd., imaju budućnost.) Drugim riječima, nije čudno niti neočekivano da se je lakše zaposliti ako imate niži stupanj obrazovanosti. Tako višegodišnja destrukcija, u hrvatskim uvjetima, većih tvrtki je rezultirala dramatičnim smanjenjem potražnje visoko obrazovanih kadrova u korist manje obrazovanih. Posljedica je sasvim vidljiva. Visoko obrazovani kadrovi odlaze u inozemstvo jer su spoznali da u Hrvatskoj nisu nikom potrebni. To ima i svoje demografske ali i sasvim kratkoročne aspekte. Demografski su ovih dana razmatrani. Postoji opća suglasnost da smanjenje broja stanovnika Lijepe naše, kako to pokazuje popis stanovništva iz 2011. godine, nije održiv i, prema tome, postaje bitan čimbenik našeg opstanka. Kratkoročno smanjenje potražnje za visokoobrazovanim stručnjacima čini obrazovni sustav nepotrebnim, jer izdvajanja u obrazovanje i znanost ne daje rezultate, već se ta izdvajanja pokazuju kao jalovi društveni trošak.

Pojasnimo to putem tragično privatizirane i destruirane Plive, nerazumno internacionalizirane INA-e, te „nepotrebne“ brodogradnje i brodarenja. U priču bi valjalo uključiti cijeli metalni sektor, odnosno prehrambenu industriju. (Postavlja se pitanje što nismo destruirali?) Navedene su tvrtke svojevremeno bile igrači na svijteskom tržištu. Nisu bili giganti, ali su bili relevantni igrači. Uspostavom neovisne države bilo je normalno očekivati da će se te tvrtke osposobiti kako bi postale još učinkovitije. Danas znamo da su te tvrtke zapravo nebitne i da ne generiraju razvoj (čitaj: implementaciju novih tehnologija). Stvaranje tih i takvih tvrtki bilo je određeno obrazvonim i znanstvenim sustavom. Destrukcijom tih tvtki postali su nam nepotrebni fakulteti i istraživački

rad na odnosnim područjima. Upravo gubitak razvojnih šansi koje su nam nudile te i takve tvrtke bitan je čimbenik dananšnjem tragičnom stanju u hrvatskom gospodarstvu, ali i u cjelokupnom procesu društvene reprodukcije. Grijeh je grijeh; ma koliko mi šutjeli o tome.

Stoga je ministar Mrsić u pravu kad ukazuje na negativne tendencije. Narod to ne želi čuti, pa se putem javnih sredstava priopćavanja proziva ministra.

Ipak, kao što sam pisao na ovim stranicama, postoje rješenja. U prvom je koraku potrebno da država angažira o svom trošku obrazovni i znanstveni sustav, ma koliko mi bili (ne)nezadovoljnji njime, i isti poveže sa gospodarstvom kako bi gospodarstvo dinamiziralo svoje restrukturiranje u pravcu dosizanja više razine učinkovitosti povećavajući gospodarsku aktivnost, umjesto dosadašnjeg modela restrukturiranja koje razultira manjom zaposlenošću i manjom gospodarskom aktivnošću. Upravo je to razlog zašto sam misnistra Jovanovića identificirao kao najznačajnijeg ministra u ovim turobnim vremenima. Naprosto mi je nedopustivo, da ne upotrijebim grublju riječ, da gospodarstvo grca u problemima, dok nam je obrazvoni i znanstveni sustav na sporednom kolosjeku.

Molim vas nemojte mi govoriti kako imamo loše kadrove. Pogledajte tko vodi najveći broj nepotrebno rasprodanih tvrtki. Sve su to sposobni i obarazovani ljudi koji umjesto da razvijaju nacionalno gospodarstvo povećavaju profitne stope svojim poslodavcima. I konačno, nemojte mi govoriti kako nije bitno čije su tvrtke. To je bitno. Samo sljepac to ne vidi. Da je tome tako, molim vas, pogledajte saldo dohotka na računu platne bilance pa ćete shvatiti da više nije bitan društveni proizvod, već nacionalni proizvod. Da li je tome tako pitajte građane Švicarske?!